

**ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ:
ІННОВАЦІЇ ТА ПРАКТИЧНІ ШЛЯХИ РЕАЛІЗАЦІЇ**

УДК: 378.4 (470+571:73:477)

Н. В. МУКАН, д-р пед. наук, професор
Національний університет «Львівська політехніка», МОН України
вул. Степана Бандери 12, м. Львів, 79013, Україна
nmukan@polynet.lviv.ua

**ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА БАКАЛАВРІВ
ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ «МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ»
В УНІВЕРСИТЕТАХ РОСІЇ, США, УКРАЇНИ**

***Анотація.** Розглянуто проблему професійної підготовки бакалаврів за спеціальністю «Міжнародні відносини» в університетах Росії, США та України. Здійснено аналіз науково-педагогічної літератури, присвяченої вивченню окремих аспектів професійної підготовки фахівців в умовах університетів. Досліджено нормативно-правове забезпечення професійної підготовки бакалаврів за спеціальністю «Міжнародні відносини» у трьох країнах, потенційні сфери професійного функціонування, особливості навчальних планів університетської освіти, їхнього змістового наповнення, а також організаційну специфіку. Визначено вимоги до знань, умінь і навичок дипломованих фахівців у галузі міжнародних відносин.*

Ключові слова: професійна підготовка, бакалавр, фахівець у галузі міжнародних відносин, навчальні плани, навчальні дисципліни, знання, вміння і навички.

Постановка проблеми в загальному вигляді. На початку XXI століття в умовах активного розвитку міжнародної співпраці та глобалізації світового масштабу інтенсифікуються процеси державотворення й адекватного представлення країни у міжнародному співтоваристві. Ці процеси зумовлюють необхідність пошуку нових підходів до професійної підготовки фахівців у галузі міжнародних відносин, виховання гармонійно розвинутих особистостей, здатних гідно представляти державу у міжнародному співтоваристві, сприяти формуванню її іміджу, налагодженню співпраці з іншими країнами на міжнародній арені. В Україні модернізується зміст початкової професійної освіти, оновлюються дидактичні системи, методики, педагогічні технології, досліджуються можливості застосування інноваційних форм організації педагогічного процесу, розробляються критерії оцінювання діяльності університетів. Український освітній простір знаходиться сьогодні у стадії формування, і одночасно є частиною світового освітнього простору. Оскільки міжнародний ринок освіти у своїх основних рисах вже сформувався, українським ВНЗ необхідно враховувати існуючі у світовій практиці підходи та стандарти в галузі методологічного, науково-методичного, технологічного й організаційного, інформаційного забезпечення освіти [4].

Важливим джерелом для визначення стратегічних напрямів розвитку системи професійної підготовки фахівців з міжнародних відносин в Україні є вивчення й аналіз досвіду організації педагогічного процесу за кордоном. Росія та США є тими країнами, які відіграють важливу роль у міжнародному освітньому просторі.

Науковці в галузі освіти США входять до основного складу корпусу експертів міжнародних освітніх організацій, якими напрацьовано низку документів та рекомендацій щодо головних принципів і якості професійної освіти загалом і підготовки фахівців з міжнародних відносин зокрема. Ці країни мають вагомий педагогічний досвід та розвинені системи університетської освіти, у контексті яких реалізується професійна підготовка фахівців з міжнародних відносин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема професійної підготовки фахівців в умовах університетської освіти досліджується і зарубіжними (В. Есел (V. Asal), Б. Бербе (B. Barber), Р. Беллоні (R. Belloni), Дж. Бере (J. Boehrer), Н. Беріке (N. Beriker), Д. Дракмен (D. Druckman), Р. Карте (R. Carter), К. Кіллі (K. Kille), П. Чесек (P. Chasek) і вітчизняними (В. Андрущенко, В. Акатсьєв, А. Алексюк, Т. Георгієва, Л. Герасіна, С. Гончаренко, А. Гурджій, Т. Ільїна, М. Кларін, В. Кремь, Т. Кошманова, О. Ляшенко, Ю. Мальований, А. Мітіна, Н. Ничкало, О. Савченко, І. Тагунова, О. Тарасова, М. Шкіль, Л. Філіпова, В. Чорний) науковцями.

Формулювання мети статті. Проведений аналіз науково-педагогічної літератури дає можливість констатувати, що компаративне дослідження професійної підготовки фахівців у галузі міжнародні відносини в університетах Росії, США та України ще не проводилось. Саме тому автором визначено мету – здійснити порівняльний аналіз особливостей підготовки бакалаврів за спеціальністю «Міжнародні відносини» в трьох країнах.

Виклад основного матеріалу дослідження. У США зміст професійної підготовки фахівців з міжнародних відносин розробляється та затверджується університетами відповідно до сучасних вимог професії, що засвідчує високий рівень децентралізації вищої освіти та демократизації суспільства загалом. Зміст підготовки фахівців у галузі міжнародних відносин в умовах університетської освіти США передбачає освоєння знань, розвиток умінь і навичок, формування професійних цінностей та ставлення, необхідних для ефективного виконання функціональних обов'язків [5, с. 18]. Бакалавр-міжнародник після завершення університету у США може працевлаштовуватись в урядових структурах, міжнародних компаніях та неприбуткових організаціях або ж продовжити навчання для отримання диплому магістра.

У Росії відповідно до державного стандарту, область професійної діяльності бакалаврів охоплює міжнародні політичні, економічні, науково-технічні, військово-політичні, гуманітарні, ідеологічні відносини, світову політику, регулювання глобальних політичних, економічних, військових, екологічних, культурно-ідеологічних та інших процесів; інші сфери освоєння загальносвітового простору, дипломатію, міжнародні відносини і зовнішню політику Російської Федерації; транскордонні зв'язки російських регіонів; основи аналізу сучасних глобальних проблем; вищу освіту у сфері міжнародних відносин та комплексного забезпечення міжнародної безпеки [2, с. 14].

Отримавши диплом освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» в українському університеті, фахівець має право працювати у посольствах, секретаріаті Верховної Ради України, міністерствах і відомствах України, структурних підрозділах органів державної влади та місцевого самоврядування, вітчизняних та іноземних компаніях і їхніх представництвах, комерційних структурах, які працюють у сфері зовнішньополітичної діяльності, міжнародних організаціях, засобах масової інформації та центрах зв'язків з громадськістю.

На основі аналізу навчально-методичного забезпечення професійної підготовки фахівців з міжнародних відносин в американських університетах можемо стверджувати, що курікулум, зазвичай, охоплює цикл обов'язкових навчальних дисциплін (політична теорія, етика, правосуддя, державне управління, моральні проблеми сучасної політики, біотехнології та майбутнє людини, історія політичної філософії, сучасні політичні теорії, порівняльна політологія, міжнародні зв'язки, міжнародна політична економіка, міжнародне правознавство, внутрішня політика та міжнародні зв'язки, американська зовнішня політика, американська політика, демократичне громадянство, політична психологія, влада президента у США, місце США у світі), цикл навчальних дисциплін за вибором (міжнародна співпраця та конфлікти, витоки сучасних воєн, етика та міжнародні відносини, міжнародне право, міжнародна політична економіка, демократія, відчуження та мусульмани на Заході, політична економіка розвитку, колективні акції, рухи протесту, політика) та практичну підготовку. Студенти-міжнародники освоюють знання у галузі історії й теорії міжнародних відносин, вивчають особливості міжнародної економіки та економіки своєї країни, зовнішньої політики, політики однієї із країн світу [3, с. 90; 6].

У російських університетах навчальний план підготовки бакалаврів у галузі міжнародні відносини передбачає освоєння таких дисциплін, як історія міжнародних відносин, сучасні міжнародні відносини, світова політика, теорія міжнародних відносин, теорія та історія дипломатії, основи міжнародної безпеки, економічні і політичні процеси в СНД, світова економіка та міжнародні економічні відносини, міжнародні конфлікти в XXI столітті, Росія в глобальній політиці, соціально-політичні процеси (Європа і Америка), соціально-політичні процеси (Азія і Африка), міжнародне право, Китай у світовій політиці, державне та муніципальне управління в Росії та зарубіжних країнах, процес прийняття зовнішньополітичних рішень, дипломатична і консульська служба, вступ до професійної діяльності, іслам в сучасному світі, Росія і ЄС, російсько-американські відносини, міжнародні валютні відносини, закордонне регіоназнавство, сучасне гуманітарне співробітництво, сучасні інформаційні технології в міжнародних відносинах [2, с. 15].

В Україні, США та Росії навчальний план підготовки бакалаврів-міжнародників передбачає обов'язкове вивчення двох іноземних мов. Окрім того, за змістовим спрямуванням навчальний план підготовки фахівців у галузі міжнародних відносин у вітчизняних університетах охоплює цикл гуманітарної та соціально-економічної підготовки (історія України, історія української культури, теорія держави і права, українська мова за професійним спрямуванням, філософія), цикл природничо-наукової підготовки (інформатика та сучасні інформаційні технології, безпека життєдіяльності, екологія), цикл професійної та практичної підготовки (іноземна мова, історія міжнародних відносин, історія політичних (правових, економічних) вчень, політологія, країнознавство, порівняльне конституційне право, теорія міжнародних відносин, конфліктологія та теорія переговорів, міжнародне публічне право, міжнародні організації, сучасні тенденції міжнародних відносин, міжнародне публічне право, міжнародні відносини та світова політика) [4, с. 131].

В українській практиці існує можливість вивчати предмети за вибором студента чи ті, які пропонує навчальний заклад (комунікативний менеджмент, соціальна взаємодія: людина в соціальному вимірі, зв'язки з громадськістю, риторика професійної діяльності, теорія парламентаризму, правова охорона та захист власності тощо).

Аналіз особливостей професійної підготовки бакалаврів за спеціальністю «Міжнародні відносини» в університетах Росії, США та України свідчить про те, що існує спільне та відмінне у досвіді цих трьох країн. Відмінність полягає у тому, що у Росії підготовка бакалаврів-міжнародників здійснюється відповідно до державного стандарту; в Україні він перебуває у стані розробки, у США він відсутній відповідно до принципу децентралізації вищої освіти та делегування повноважень держави університетам, які несуть відповідальність за розробку навчальних планів та підготовку висококваліфікованих фахівців [1, с. 57]. Спільним є те, що навчальні плани спрямовані на формування професійних цінностей і ставлення, розуміння соціального та професійного значення освоєних знань, їх доцільності та корисності, а також оволодіння комплексом умінь і навичок, з допомогою яких стає можливим їх поглиблення та оновлення упродовж всієї професійної діяльності. Випускник з дипломом бакалавра має цілісне уявлення про процеси та явища, що відбуваються у навколишньому середовищі, знайомий з принциповими проблемами сучасного розвитку науки і техніки, розуміє їх соціально-економічне та політичне значення, а також наслідки необдуманого їх використання. Він володіє ґрунтовними знаннями в галузі політичних, правових, інших гуманітарних та соціально-економічних наук, здатний науково аналізувати соціально значущі проблеми і процеси.

Випускник університету володіє комплексом вмінь і навичок, необхідних для роботи в команді, реалізації управлінських функцій, прийняття виважених управлінських рішень. Спільною характеристикою систем підготовки бакалаврів-міжнародників в університетах Росії, США та України є те, що особлива увага приділяється вивченню конституції своєї країни та конституційного права інших країн, етичних і правових норм, основ міжнародного права, проблем сучасних міжнародних відносин і світової політики, механізмів та закономірностей формування і розвитку міжнародних відносин. Також система підготовки фахівців у галузі міжнародного права передбачає підготовку відповідно до освітньо-кваліфікаційних рівнів бакалавра, магістра та наукового ступеня доктора наук.

Висновки результатів дослідження. Отже, підготовка фахівців у галузі міжнародних відносин в досліджуваних країнах охоплює цілий спектр дисциплін (історію, політологію, правознавство, економіку, географію, соціологію, філософію, етику тощо), освоєння яких спрямоване на формування високоосвіченої особистості фахівця, що володіє комплексом знань, умінь і навичок, необхідних для реалізації функцій професійного, комунікативного, управлінського, економічного, правового, екологічного спрямування.

Перспективи подальших розвідок. Проведене дослідження не вичерпує всієї повноти проблеми професійної підготовки фахівців у галузі міжнародних відносин. Подальшого вивчення потребують: організація практичної підготовки фахівців-міжнародників, методи, форми та моделі професійної підготовки бакалаврів, організаційно-педагогічні засади самостійної роботи студентів тощо.

Література

1. Андрієнко П. П. Деякі аспекти підготовки фахівців у сфері міжнародних відносин / П. П. Андрієнко // Вісник Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв : наук. журнал. – К. : Міленіум, 2010. – № 3 – С. 56–60.

2. Государственный образовательный стандарт высшего профессионального образования. Направление 522900 Международные отношения. – Москва, 2003. – С. 14–15.

3. Тарасова О. Професійна підготовка фахівців-міжнародників у вищих навчальних закладах США / Ольга Тарасова // Порівняльна професійна педагогіка. – 2011. – № 1. – С. 89–96.

4. Третько В. В. Сучасні інформаційно-комунікаційні технології у підготовці фахівців з міжнародних відносин в університетах Великої Британії / В. В. Третько // Третя Міжнародна науково-практична конференція «Інформаційно-комунікаційні технології в сучасній освіті : досвід, проблеми, перспективи» [зб. наук. праць]. – Львів, 2012. – С. 129–132.

5. Lantis J. The new international studies classroom: active teaching, active learning / J. Lantis, L. Kuzma, J. Boehrer. – Boulder, Co. : Lynne Rienner Publishers, 2000. – P. 18.

6. Major in International Relations – University of Rochester [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.rochester.edu/college/psc/undergrad/ir_major.php>.

Н. В. МУКАН, д-р пед. наук, професор
Национальный университет «Львовская политехника», МОН Украины
ул. Степана Бандеры 12, г. Львов, 79013, Украина
nmukan@polynet.lviv.ua

ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ ПОДГОТОВКА БАКАЛАВРОВ ПО СПЕЦИАЛЬНОСТИ «МЕЖДУНАРОДНЫЕ ОТНОШЕНИЯ» В УНИВЕРСИТЕТАХ РОССИИ, США, УКРАИНЫ

***Аннотация.** Рассмотрена проблема профессиональной подготовки бакалавров по специальности «Международные отношения» в университетах России, США и Украины. Проанализирована научно-педагогическая литература, посвященная изучению отдельных аспектов профессиональной подготовки специалистов в условиях университетов. Исследовано нормативно-правовое обеспечение профессиональной подготовки бакалавров по специальности «Международные отношения» в трех странах, потенциальные сферы профессионального функционирования, особенности учебных планов университетского образования, их содержательного компонента, а также организационной специфики. Определены требования к знаниям, умениям и навыкам дипломированных специалистов в области международных отношений.*

Ключевые слова: профессиональная подготовка, бакалавр, специалист в области международных отношений, учебные планы, учебные дисциплины, знания, умения и навыки.

N. V. MUKAN, Doctor of pedagogical sciences, full professor
Lviv Polytechnic National University,
Ministry of Education and Science of Ukraine
12 Stepana Bandery Str., Lviv, 79013, Ukraine
nmukan@polynet.lviv.ua

**PROFESSIONAL TRAINING OF BACHELORS IN
«INTERNATIONAL RELATIONS» SPECIALITY
AT UNIVERSITIES OF RUSSIA, THE USA, AND UKRAINE**

Abstract. *The issue of Bachelors' professional training in «International relations» specialty in the universities of Russia, the USA and Ukraine has been considered. The analysis of scientific and pedagogical literature which is dedicated to the study of certain aspects of professional training of specialists in universities has been conducted. The normative and legislative basis of Bachelors' professional training in «International relations» specialty in three countries, potential spheres of professional functioning, the peculiarities of curricula of university education, their content and organizational specificity have been researched. The necessity of finding new approaches to training competent professionals capable of representing Ukraine on the international level, promoting the state image, encouraging cooperation with other countries all over the world has been emphasized. The requirements for knowledge and skills of graduates in the field of international relations have been determined. The comparative analysis of the systems of Bachelors' professional training in «International relations» in Ukraine, Russia, and the USA has been conducted. The advantages and disadvantages of the educational experience in the field of international relations in the researched countries have been singled out. Professional training in international relations in Ukraine, Russia and the USA has been characterized as comprising a wide range of subjects meant to develop well-educated professionals with the complex of knowledge and skills crucial for providing professional, communicative, managerial, economic, legal and ecological functions. The aims of further research into the sphere have been set as follows: professional training, forms, models, teaching techniques and organization of individual learning activities for Bachelors in international relations.*

Key words: professional training, bachelor, specialist in international relations, curriculum, disciplines, knowledge and skills.

Bibliography

1. Andriienko P. P. Some aspects of training in international relations / P. P. Andriienko // Visnyk Derzhavnoi akademii kerivnykh kadrov kultury i mystetstv : nauk. zhurnal. – K. : Milenium, 2010. – № 3 – P. 56–60.
2. State educational standard of higher education. Training area 522900 International Relations. – Moskva, 2003. – P. 14–15.
3. Tarasova O. Training of specialists in international affairs at higher education establishments of the USA / Olha Tarasova // Porivnialna profesiina pedahohika. – 2011. – № 1. – P. 89–96.
4. Tretko V. V. Modern information and communication technologies in the training of international relations specialists at universities in the UK / V. V. Tretko // Tretia Mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiia «Informatsiino-komunikatsiini tekhnolohii v suchasni osviti : dosvid, problemy, perspektyvy» [zb. nauk. prats]. – Lviv, 2012. – P. 129–132.
5. Lantis J. The new international studies classroom: active teaching, active learning / J. Lantis, L. Kuzma, J. Boehrer. – Boulder, Co. : Lynne Rienner Publishers, 2000. – P. 18.
6. Major in International Relations – University of Rochester [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.rochester.edu/college/psc/undergrad/ir_major.php>.